Dr. Cristina Ramona DUŢĂ
Coord. şt. prof. univ. dr. Alexandru BACACI

RAPORTURILE PATRIMONIALE DINTRE SOŢI LA CONFLUENŢA DISPOZIŢIILOR CODULUI FAMILIEI ŞI NOULUI COD CIVIL

Universul Juridic
Bucureşti
-2012-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2012, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
S.C. Universul Juridic S.R.L.
Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA ŞI ŞTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DUȚĂ, CRISTINA RAMONA
Raporturile patrimoniale dintre soți la confluența dispozițiilor Codului familiei şi Noului Cod civil / Cristina Ramona Duță. - Bucureşti : Universul Juridic, 2012
ISBN 978-973-127-777-6

347.6(498)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0731.121.218**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL DISTRIBUȚIE: telefon: **021.314.93.15; 0733.673.555**
tel./fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%

ABREVIERI

Art.	- articol
B.G.B.	- Codul civil german
Cas.	- Curtea de Casație Franceză
CD	- Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem
CSJ	- Curtea Supremă de Justiție
CEDO	- Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Col.	- Colegiul
Dalloz	- Revista săptămânală de Ştiințe Juridice, Recueil Dalloz
Ed.	- Editura
H.G.	- Hotărâre a Guvernului
O.G.	- Ordonanță a Guvernului
loc. cit.	- articolul citat
PR	- Pandectele Române
RRD	- Revista română de drept
RDC	- Revista de drept comercial
RDR	- Revista de dreptul familiei
RSR	- Republica Socialistă România
SCJ	- Studii şi cercetări juridice
TS	- Tribunalul Suprem
T.	- Tribunal

CAPITOLUL I
FAMILIA. DELIMITĂRI CONCEPTUALE. EVOLUȚIE

Secțiunea 1

§1. O posibilă definire a familiei. Aspecte teoretice ale familiei şi căsătoriei

Familia este, fără îndoială, celula de bază a societății. Viața socială nu ar fi de conceput într-o lume în care fiecare individ ar trăi singur, fără să aibă o familie. Definirea exactă a noțiunii de familie comportă, fără discuție, dificultăți determinate de faptul că aceasta este, în egală măsură o realitate biologică, prin unirea ce se realizează între bărbat şi femeie; este o realitate socială, prin ea realizându-se o comunitate de viață între cei ce o compun şi nu în ultimul rând, familia este o realitate juridică, ce a impus reglementarea celor mai importante relații din cadrul ei, prin norme juridice[1].

Datorită faptului că însuşi legiuitorul este inconsecvent în definirea noțiunii de familie, în cele ce urmează vom arăta accepțiuni diferite ale acestei noțiuni.

Din punct de vedere **etimologic**, Dicționarul de filozofie defineşte **familia** ca *„formă primară de comunitate umană întemeiată prin căsătorie, care uneşte pe soți şi pe descendenții acestora prin consangvinitate şi înrudire”*[2], iar Dicționarul explicativ al limbii române defineşte familia ca *„forma socială de bază, întemeiată prin căsătorie şi care constă din soț, soție şi descendenții acestora”*[3].

Alți autori consideră că definirea noțiunii de familie ridică mari dificultăți deoarece[4] relațiile de familie au un caracter complex, neîntâlnit la alte categorii de relații sociale, dar subliniază că aceasta se

---

[1] I. Albu, *Dreptul Familiei*, Ed. Didactică şi Pedagogică,Bucureşti,1975, p. 7.

[2] *Dicționar de filosofie*, Ed. Politică, Bucureşti, 1978, p. 89.

[3] *Dicționarul explicativ al limbii române-univers enciclopedic,* Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, Bucureşti, 1998, p. 366.

[4] I.P. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1989, p. 21.

caracterizează prin comunitatea de viață, uniunea dintre bărbat şi femeie şi prin procreație[1].

Ne raliem opiniei potrivit căreia familia este o realitate socială şi aceleia conform căreia, noțiunea de familie trebuie privită şi din punct de vedere juridic[2]. De asemenea, considerăm că o definiție mai largă a termenului este mai potrivită.

Astfel, familia reprezintă o uniune liber consimțită între bărbat şi femeie ce dă naştere ulterior unor raporturi complexe, personale nepatrimoniale şi patrimoniale între soți, părinți şi copii, dar şi între aceştia şi terțele persoane.

În sens **sociologic**, familia este privită ca o realitate socială, distinctă, ca un grup primar al societății în care se manifestă relații multiple, principale fiind cele de căsătorie şi rudenie „familia desemnează grupul de persoane unite prin căsătorie, filiație sau rudenie ce se caracterizează prin comunitate de viață, de sentimente,interese sau aspirații”[3] sau „un grup social realizat prin căsătorie, alcătuit din persoane care trăiesc împreună, au gospodărie casnică comună, sunt legați prin anumite relații natural-biologice, psihologice, morale sau juridice şi care răspund una pentru alta în fața societății”[4].

Termenul de familie, în doctrina sociologiei, distinge între familia simplă sau nucleară, formată din părinți şi copiii lor necăsătoriți şi familia extinsă sau largă, formată din alte persoane decât primele[5].

Majoritatea definițiilor elaborate în literatură înțeleg familia ca o legătură existentă între persoane, ca urmare a căsătoriei sau rudeniei. Noțiunea juridică şi cea sociologică de familie în mod obişnuit coincid, se suprapun. Dar sunt şi situații când, această corespondență nu există. Bunăoară, în cazul desfacerii căsătoriei prin divorț, relațiile de fapt

---

[1] În mod asemănător a definit familia A. Ionaşcu, M. Mureşan, M. Costin, U. Ursu, *Familia şi rolul ei în societatea socialistă*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 5.

[2] I. Albu, *Dreptul familiei*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1975, p. 7.

[3] A.R. Stăiculescu, D. Jitcov, *Sociologie*, Ed. Ovidius University Press, Constanța, 2002, p. 170.

[4] Maria Voinea, *Sociologia Familiei*, Ed. Universitară, Bucureşti, 1993, p. 6.

[5] Terminologia sociologilor nu este unitară, aceştia precizând că, familia nucleară (simplă) este incompletă, atunci când: soții nu au copii; mai mulți frați sau surori fără părinți; se arată că există şi familia de orientare (consanguină) în care persoana se naşte şi creşte şi familia de procreare, adică cea stabilită prin propria căsătorie şi care include soțul, soția, copiii. Se distinge după criteriul locuinței, familia de rezistență, care desemnează toate persoanele ce locuiesc în aceeaşi casă, desfăşurând activități economico-gospodăreşti.

încetează între soţi, deoarece nu mai există între ei, comunitate de viaţă şi interese. Însă unele relaţii de familie, în sens juridic, respectiv drepturi şi obligaţii, continuă să existe, cum sunt cele privind întreţinerea, dreptul la nume. În situaţia încredinţării copilului unei instituţii de ocrotire încetează relaţiile de fapt între acesta şi părinţii lui, dar nu şi relaţiile juridice, exprimate în obligaţia de a plăti contribuţia la întreţinerea copilului. Cum relaţiile de familie prezintă aspecte personale, nepatrimoniale şi aspecte patrimoniale, este firesc deci ca legiuitorul să se ocupe de căsătorie şi să o reglementeze, din ambele puncte de vedere, aceasta fiind izvorul familiei, baza oricărei societăţi, *„barometrul moralităţii unui popor…”*[1].

În sens **juridic**, familia desemnează grupul de persoane, între care există drepturi şi obligaţii, care izvorăsc din căsătorie, rudenie, inclusiv adopţia, precum şi din alte raporturi asimilate relaţiilor de familie. În acest înţeles, familia este o realitate juridică, prin reglementarea ei de către lege[2].

Având în vedere dispoziţiile Codului actual al familiei, urmează să considerăm că relaţiile de familie desemnează totalitatea raporturilor juridice care izvorăsc din căsătorie, rudenie, adopţie, precum şi cele asimilate relaţiilor de familie. Vorbim aşadar despre raporturile juridice de familie. Apreciem că o nouă legislaţie a familiei, care să reglementeze corect şi în consens cu aspectele specifice, este necesară, impunând plasarea în Codul civil a materiei dreptului familiei, o legislaţie codificată a familiei nemaifiind necesară. Revenind la reglementările raporturilor de familie, deşi prin Codul familiei nu s-a dat o definiţie legală acestei instituţii, actul normativ menţionat, dar şi alte legi speciale conţin o serie de prevederi referitoare la conţinutul acesteia: familia cuprinde soţii şi copiii lor minori (art. 1-44; art. 47-65; art. 100-112 Codul familiei). Prin legi speciale, noţiunea de familie, primeşte atât o accepţiune largă, dar şi una mai restrânsă[3]. Astfel, conform **Legii nr. 54/1998 privind circulaţia juridică a terenurilor**[4], prin familie se înţelege soţii şi copiii necăsătoriţi,

---

[1] Ihering, *Esprit du droit romain*, trad. V 1, p. 152.

[2] Legea locuinţei nr. 114/1996, modificată prin O.U.G. nr. 40/1997, publicată în M. Of. nr. 439 din 9 septembrie 1999 şi O.U.G. nr. 22/2000, M. Of. nr. 129 din 28 martie 2000.

A se vedea I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Ed. All Beck, Bucureşti, 2008, p. 2.

În acelaşi sens, v. Al. Bacaci, V. Dumitrache, C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ed. a II-a, Ed. All Beck, Bucureşti, 2001, pp. 1-3.

[3] T. Bodoaşcă, *Dreptul familiei*, Curs universitar, Ed. Burg, Sibiu, 2003, pp. 11 şi 12.

[4] M. Of. nr. 102 din 4 martie 1998.

dacă se gospodăresc împreună cu părinții lor, iar potrivit dispozițiilor art. 2 din **Legea nr. 67/1995 privind ajutorul social**[1], fac parte din familie şi copiii necăsătoriți care au domiciliul comun cu părinții lor şi care urmează cursuri la zi în instituții de învățământ ce funcționează potrivit legii, până la terminarea acestora, fără să depăşească vârsta de 25 de ani, respectiv 26 de ani, în cazul acelora care urmează studii superioare cu o durată de şcolarizare mai mare de 5 ani; art. 17 din **Legea nr. 114/1996 a locuinței**[2], prevede că prin familie se înțelege soțul, soția, copiii şi părinții soților care locuiesc şi se gospodăresc împreună.

Într-un tablou general[3], sunt numeroase acte normative care s-au referit ori se referă la drepturile rezultate din raporturile de familie. Constituția României[4], de pildă, prevede că „(…) familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora şi instituie dreptul şi obligația părinților de a asigura creşterea, educarea copiilor şi instruirea acestora…”.

Convenția europeană a drepturilor omului şi libertăților fundamentale (modificată prin Protocolul nr. 11) consacră în art. 5 egalitatea soților[5], iar în art. 12, precizează că, „începând cu vârsta stabilită prin lege, bărbatul şi femeia au dreptul de a se căsători şi de a întemeia o familie conform legislației naționale ce reglementează exercitarea acestui drept (…)”. De asemenea, potrivit art. 16 din Declarația universală a drepturilor omului[6], „familia este elementul fundamental şi natural al societății, fiind consecința exercitării dreptului fundamental al femeii şi al bărbatului de a se căsători (…)”.

---

[1] M. Of. nr. 131 din 29 iunie 1995.

[2] Modificată prin O.U.G. nr. 40/1997, M. Of. nr. 439 din 9 septembrie 1999, şi prin O.U.G. nr. 22/2000, M. Of. 129 din 28 martie 2000.

[3] D. Tițian, *Drepturi şi obligații patrimoniale în familie*, lucrare de doctorat, Sibiu, 2005, p. 16.

[4] *Constituția României*, republicată la 31 octombrie 2003, art. 48 alin. (1).

[5] Legea nr. 79/1995 prevede: „soții se bucură de egalitate în drepturi şi responsabilități cu caracter civil, între ei şi în relațiile cu copiii lor, în ceea ce priveşte căsătoria, pe durata căsătoriei şi cu prilejul desfacerii acesteia. Prezentul articol nu împiedică statele să ia măsurile necesare în interesul copiilor”. (Convenția a fost elaborată în cadrul Consiliului Europei, semnată la 4 octombrie 1950 şi intrată în vigoare la 3 septembrie 1953. România a ratificat-o prin *Legea nr. 30/1994* publicată în M. Of. nr. 135 din 31 octombrie 1994.

[6] *Declarația Universală a Drepturilor Omului* a fost adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite prin Rezoluția nr. 217(III) din 10 decembrie 1948.

Evoluția istorică a formelor de căsătorie începe încă din faza epocii pietrei cioplite, epocă în care s-au desprins grupuri mari de rude, ulterior relațiile dintre sexe fiind interzise între rude de generații diferite.

Încep să apară așa-zisele căsătorii pe grupe de vârstă, iar denumirile de mamă, tată, frate, nu mai sunt simple apelative de calitate, ci reprezintă persoane în sarcina cărora apar îndatoriri ce trebuie respectate[1].

Treptat căsătoria pe grupe nu mai supraviețuieşte, iar în neolitic încep să apară germenii familiei care îşi au izvorul în căsătoria pereche, ce reprezintă unirea unui anumit cuplu. Bărbatul avea mai multe soții, dintre care una era soția principală, iar femeia avea mai mulți soți, dintre care unul era soțul principal[2].

Odată cu dezvoltarea creşterii vitelor, rolul femeii scade, păstoritul fiind ocupația bărbatului, astfel încât se ajunge la o sporire a rolului acestuia şi la instaurarea patriarhatului, ca formă de organizare a societății.

Pentru a-şi impune autoritatea, bărbatul recurge la o serie de tertipuri, cum sunt bunăoară cumpărarea, răpirea, convieţuirea îndelungată cu partenera, toate creând în final un sistem *patrilocal* şi o descendență *patriliniară.* Abia acum se poate vorbi despre o **familie** în adevăratul sens al cuvântului, cu un cap care să dețină autoritatea absolută asupra membrilor săi, putere transferată bărbatului şi în Roma antică, unde *pater familias* era cel care deținea proprietatea – *qui in domo dominium habet* – nu numai asupra bunurilor, ci şi asupra persoanelor[3].

Vom prezenta, în continuare, în mod succint, caracteristicile familiei din cuprinsul câtorva generații, pentru a trece în revistă elementele cele mai importante legate de căsătorie şi divorț.

◗ Mesopotamia

Informațiile cele mai ample asupra modului de organizare familială şi juridică a Mesopotamiei sunt furnizate de Codul lui Hammurabi[4], redactat în secolul al XVIII-lea î.Ch. Acesta reprezintă o codificare a mai multor

---

[1] I. Chelaru, *Căsătoria şi divorțul-aspecte juridice religioase şi de drept comparat,* Ed. Acteon, Iaşi 2003, p. 10.

[2] A. Pricopi*, Dreptul Familiei,* Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2004, p. 11.

[3] *Ibidem*, p. 12.

[4] R.M. Trif, *Desfacerea căsătoriei prin divorț şi partajul bunurilor comune al soților*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2007, p. 5.

legi sumeriene şi akkadiene, reflectând, însă, şi realităţi din epoci mai vechi decât anul redactării sale.

Anterior căsătoriei, care era monogamă, între tineri se încheia o logodnă care reprezenta învoiala dintre viitorul soţ sau părinţii acestuia şi părinţii viitoarei soţii. Tatăl băiatului sau chiar acesta, trimitea tatălui fetei diferite daruri *(biblu)* şi o sumă de bani numită *tirhatu*. Dacă se strica logodna din vina băiatului, acesta pierdea *tirhatu* iar dacă se strică din vina fetei, acesta era obligat să înapoieze dublul darurilor primite (din Codul lui Hammurabi).

Căsătoria se realiza în faţa funcţionarilor ministeriali sau a preoţilor şi era însoţită de ceremonii religioase şi serbări familiale. Soţiei i se alcătuia o dotă de către tatăl său sau fraţi, care rămânea în proprietatea sa, dar era administrată de soţ. Căsătoria era considerată în fiinţă din momentul în care soţia se muta în casa soţului (152 din C.H.). Căsătoria reprezenta un act solemn, aspect ce rezultă din prevederile art. 128 ale Codului, potrivit cărora căsătoria încheiată fără act scris nu era valabilă.

Divorţul era permis de lege. Cazurile de repudiere erau prevăzute în mod expres şi limitativ, atât pentru bărbat, cât şi pentru femeie. Soţul îşi putea repudia soţia pentru sterilitate (repudierea în acest caz nu era obligatorie, deoarece art. 145 C.H. îi permitea în acest caz să îşi ia şi o concubină, care nu putea însă să devină egala soţiei legitime), în acest caz fiind suficient să rostească cuvintele „te repudiez” pentru ca mariajul să se desfacă; de asemenea, soţul putea să îşi repudieze soţia pentru comportament neonest, necontrolat sau neglijarea datoriilor de soţie, acest din urmă motiv putând reprezenta motiv de aplicare a pedepsei capitale, prin înecarea soţiei vinovate (143 C.H.). Această din urmă pedeapsă se aplica şi pentru adulterul femeii, dacă soţul o prindea în flagrant, soţul putând să o înece împreună cu amantul său, sau putea să o ierte, dar numai cu încuviinţarea regelui (129 C.H.).

Motivele de divorţ ale femei puteau viza neglijarea, fără măsură, a acesteia de către soţul său, fără nicio vina din partea ei, caz în care îi spunea „nu eşti vrednic să trăiesc alături de tine”, îşi lua zestrea şi se întorcea la tatăl său[1].

---

[1] V. Hanga, *Mari legiuitori ai lumii*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977, pp. 67-73; O. Drîmba, *Istoria culturii şi civilizaţiei*, vol. I, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, pp. 71 şi 72, W. Krauss, *Civilizaţia asiro-babiloneană*, ED. Prietenii Cărţii, Bucureşti, 1997, pp. 254-256.

Repudierea din partea soției se putea face însă numai printr-o hotărâre a Tribunalului.

◗ Egiptul antic

Legislația Egiptului antic recunoştea o egalitate absolută a femeii cu bărbatul. Conştiința egalității sexelor era profund înrădăcinată în tradiția egipteană, iar prescripțiile religioase cereau ca femeia să fie tratată bine[1].

Egiptenii cunoşteau căsătoria monogamă, însă înalții demnitari considerau o deosebită onoare a primi o femeie, drept a doua soție, pe care regele le-o dăruia din haremul său.

Nu cunoaştem în ce condiții se putea desface căsătoria. Apreciem însă că datorită reglementărilor legale ce recunoştea egalitatea între sexe, aceasta se transpunea şi în egalitatea de a cere şi obține divorțul, sau în egalitatea de motive ce puteau fi invocate.

Spre deosebire de alte țări ale Antichității[2], sistemul dotei avea în Egipt o altă funcție. Aceasta alcătuia patrimoniul familial şi reprezenta o garanție materială a viitorului cămin. De aceea, din suma convenită, cel puțin în clasele avute, soțul aducea două treimi, iar soția, o treime, în bani sau în natură. Cât timp trăiau, soții nu se puteau atinge de acest depozit, niciunul dintre ei nu îl putea înstrăina, nici măcar acea parte pe care o adusese el însuşi în căsătorie. În caz de deces al unuia dintre soți, celălalt avea uzufructul întregii dote a amândurora, însă putea să dispună numai de partea adusă de el la contractarea căsătoriei. Se căuta prin aceasta să se evite condiția penibilă şi umilitoare a femeii văduve, care ar fi putut rămâne fără niciun mijloc de întreținere.

◗ Familia ebraică

Familia ebraică din perioada vieții nomade avea toate caracteristicile unui regim matriarhal. Odată însă cu trecerea la viața sedentară, locul matriarhatului a fost luat de regimul patriarhal, în cadrul acestui regim autoritatea bărbatului fiind absolută. El putea să se despartă de soție fără

---

[1] R.M. Trif, *op. cit.*, p. 7.

[2] Unde dota sau zestrea vărsată de un tânăr tatălui miresei, reprezenta prețul de „cumpărare” al acesteia.